

його існування, коли було зроблено спроби підняти платню за читання. Абонемент мав окремий книжковий фонд. Завдяки його роботі значно зросла кількість читачів та відвідувань. Для малозабезпечених жителів було відкрито філію на околицях - Холодній горі та Петинці (1901).

У 1906 р. Багалій стає ректором Харківського університету і, зрозуміло, відходить від роботи в бібліотеці. Проте величезне значення його діяльності в історії ХГБ безперечне. Вітаючи вченого з нагоди 25-річчя

його наукової діяльності, член правління бібліотеки О.Грузинцев підкреслив, що і через багато років Дмитра Івановича згадуватимуть як людину, котра зуміла серед мороку дійсності створити храм, де вічно палатиме вогонь істини, світоч знань.

Сьогодні ми, сучасні працівники книгозбірні, для якої так багато зробив Дмитро Багалій, приєднуємося до цих слів, віддаючи шану пам'яті цієї видатної особистості.

1. *Багалей Д.И.* Записка Д.И.Багалей о задачах Харьковской общественной библиотеки // Отчет Харьковской общественной библиотеки за 18 год ее существования (с 1-го окт. 1903 г. по 1 окт. 1904 г.) и ее филиального отделения за 4 год ее существования (с 1-го окт. 1903 по 1-е окт. 1904 г.). - Х., 1904. - С. XII-XV.
2. *Багалей Д.И.* О способах приобретения книг: Записки председателя правления ХОБ проф. Д.И.Багалей. - С. XXI-XXIII // Там же.
3. *Багалей Д.И.* Речь при открытии нового здания Харьковской общественной библиотеки // Сб. Харьк. истор.-филолог. об-ва. - 1912. - Т. 20. - С. 506.
4. *Гуменюк М.П.* Библиография и библиотекосведение в научном наследии академика АН УССР Д.И.Багалей // Гуменюк М.П. Біля джерел української радянської бібліографії. - К., 1991. - С. 40-45.
5. *Павловский Ф.А.* Первый год Харьковской общественной библиотеки. - Х., 1888. - 16 с.
6. *Рубинский К.И.* Значение Д.И.Багалей в истории библиотечного дела // Профессор Дмитрий Иванович Багалей: 30-летней годовщине его учено-педагог. деятельности (1880-1910 гг.). - Х., 1912. - С. 55-62.
7. Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багалія: З нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. - К.: З друкарні УАН, 1927. - 1190 с.
8. *Ярошик В.О.* Д.І.Багалій і Харківська громадська бібліотека // Другі сумцовські читання: Тези наук. конф. 18 квіт. 1996 р. - Х., 1996. - С. 47-49.
9. Отчеты Харьковской общественной библиотеки (с первого по 28 год сущест.). - Х.: ХОБ, 1888 - 1914.

Олена Башун

Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці - 70 років

Першою бібліотекою Юзівки*, як доводить краєзнавець М.Альтер, була бібліотека товариства прикажчиків (відкрита в серпні 1907 р. у клубі «Наш уголок»). Це підтверджує і замітка в газеті «Новое время» (Санкт-Петербург).

Книги завозилися з Катеринослава та Харкова (місцеву книгарню було відкрито в 1908 р.). Це не могло задовольнити запити жителів Юзівки, тому інтелігенція і розпочала клопотання щодо створення бібліотеки-читальні.

Голова товариства взаємодопомоги прикажчиків Р.Вахтер звернувся до місцевих торговельних підприємств, і їх хазяї допомогли в приміщенні клубу прикажчиків відкрити бібліотеку, яка мала фондосховище та абонемент-читальню, розпочати фондоутворення з передплати губернських та столичних газет, журналів (20 назв); літературу було закуплено в Харкові та Катеринославі.

Першими передплатниками

бібліотеки (так називались її читачі), за правилами, були члени товариства прикажчиків. Вони могли брати одну книжку для читання безкоштовно. За другу і третю місячний внесок для них становив по 10 коп. Решта читачів сплачували за місячний абонемент за одну книгу - 20 коп., за дві - 30 коп. і за три - 40 коп. Учні платили вдвічі менше. Книги видавалися на місяць. Неповернення в строк каралося штрафом у 2 коп. Постійні читачі користувалися бібліотекою безкоштовно, а разові за кожне відвідування платили по 2 коп. На абонементі сплачувалася застава - 1 крб.

Сьогодні більшістю з цього призабутого ми користуємося в бібліотеці, щоб зберегти фонд та привчити читачів до дисципліни.

З виданої у 1910 р. брошури-каталогу можна побачити, що у фонді бібліотеки були широко представлені твори таких українських письменників, як М.Коцюбинський, Леся Українка, І.Нечуй-Левицький, Т.Шевченко, І.Котляревський, російських - Я.Бальмонт,

З.Гіппіус, О.Грибоедов, Л.Андреев, О.Пушкін та інших, була також література для дітей, богословська, філософські праці Ф.Ніцше, Платона, Чаадаєва. За передплатою надходило понад 40 назв журналів.

За радянської влади в місті виникло ще кілька бібліотек, які й стали основою для нашої. Її створено як загальноміську за рішенням президії Стальокрвиконкому від 2 серпня 1926 р. і відкрито 1 грудня того ж року. Нараховувалося в ній тоді 20 тис. книг. Вона мала читальний зал і працювала з 5 до 9 год. вечора.

Деякі відомості про її роботу в ті часи можна почерпнути зі звіту Сталінської міської ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів перед виборцями за 1926-1928 рр.: «Книжковий фонд бібліотеки наприкінці 1928 р. складав 17685 прим. Найбільший відсоток книг (36,2%) - суспільно-економічного змісту... Читачів - 1830 чоловік, з них робітників - 52%, службовців - 35%, чоловіків - 68%, жінок - 31%. Видано книг за 1927-1928 рр. -

* Колишня назва Донська

© Башун Олена Володимирівна, Київ, 1997

67029 прим. Відвідало бібліотеку у 1927-1928 рр. 53970 чоловік. Бібліотека має читальню, для якої передплачується 23 газети».

Масовості набуває книгоношество, поширюються пересувні бібліотеки.

Перетворення в 1932 р. міста в обласний центр спричинило реорганізацію бібліотеки з міської в обласну.

У 30-ті роки нею вже користується понад сім тисяч читачів, фонд сягає 100 тис. прим. Виникає проблема зведення спеціального приміщення. У жовтні 1935 р. постановою бюро Донецького обкому КП (б)У приймається рішення про будову бібліотеки, визначається для цього місце.

Споруду проектує Харківський Діпроград (1936). Проект архітектора Гомзе і сьогодні вражає своєю неповторністю та грандіозністю: просторі читальні зали, холи, зручні книгосховища. Вони розташовані на семи ярусах чотириповерхового будинку, що збільшує площу для розміщення книжок. Фасад будівлі та її приміщення прикрашено бюстами діячів культури.

Будівництво, розпочате 1936 року, перед війною було вже майже закінчене.

Одразу після визволення Донбасу бібліотека починає обслуговувати читачів. Якщо до війни її фонди становили понад 200 тис. прим., то в 1946 р., за обліковими документами, було всього 1762 прим. Обслуговування читачів розпочалося після відбору придатних для використання книжок та їх опрацювання (обліку й каталогізації). Спочатку відкрили абонемент, а пізніше й читальний зал. Ремонт та відновлення будівлі архітектором С.Пархунівим здійснювалися за проектом Гомзи і було закінчене в 1955 р.

У 1966-67 рр. бібліотеку з масової реорганізовано в наукову. Сьогодні це один з визначних культурних центрів Донбасу й водночас регіональне сховище творів друку, міжобласний депозитарій, науково-інформаційна установа для широкого загалу.

127 бібліотечних працівників, 110 з яких мають вищу освіту, щорічно

обслуговують близько 53 тис. читачів, яким видається більше 1 млн. прим. Щоденна кількість читачів сягає до тисячі.

У фонді (понад 1 млн. 600 тис. од. зб.) є багато унікальних видань. Найстаріше 1641 р., а всього в секторі рідкісних книг більше 10 тис. антикварних видань, фоліантів, мініатюрних книг тощо.

Своєрідним путівником по фондах є понад 50 каталогів і картотек, які всебічно відбивають його зміст.

Руйнація системи книгопостачання бібліотек та недостатнє фінансування призвели до зменшення надходжень. Завдяки альтернативним джерелам комплектування за останні три роки ми отримали понад 4 тис. прим. від української діаспори, спонсорів та деяких організацій. Частковому розв'язанню проблеми комплектування сприяв форум книговидавців, книгрозповсюджувачів та бібліотекарів Донбасу, що супроводжувався великим книжковим ярмарком.

Поліпшилося комплектування українською книгою. За останній рік серед нових надходжень відсоток українських видань становить 21,3% (проти 1-2% на початку 90-х років). Своєрідним доповненням сектора українознавства є Бібліотека канадсько-українського центру (фонд 13 тис. прим.), відкрита завдяки сприянню Товариства канадські друзі України (осередок Торонто).

У 1992 р. розпочалася комп'ютеризація бібліотечних процесів. Створено локальну мережу. В автоматизованому режимі здійснюється бібліотечна статистика, облік фонду та читачів, формується електронний каталог, будується база даних бібліографічної інформації. З 23 відділів і секторів бібліотеки - 8 автоматизовано. Використовується INTERNET (спеціальний сектор з п'ятьма робочими станціями). Створюється свій WWW-сервер, що полегшує доступ до фондів бібліотеки.

Придбання CD-ROMів дає змогу економити кошти, призначені на комплектування, площу книгосховищ, а використання інформаційно-пошукової системи «Закон» з повнотекстовою БД понад 13 тис.

документів забезпечує читачів нормативними та законодавчими актами України.

Бібліотека послідовно працює в напрямі введення в науковий і культурний обіг бібліотечного фонду, популяризації знань та відзначення знаменних і пам'ятних дат, відродження національних традицій, використовуючи для цього перегляди літератури, місячники її показу, тематичні вечори, прем'єри та презентації книг, читацькі конференції. З метою організації вільного часу читачів у бібліотеці працюють клуби за інтересами, музична вітальня, влаштовуються вечори цікавих зустрічей.

В університеті народознавства популяризується історія, культура, традиції різних народів, які проживають у Донбасі.

Вивчення та дослідження історії свого краю відбуваються на краєзнавчих читаннях, шляхом видання науково-допоміжних покажчиків «Економіка промисловості Донбасу (4 вип.)», «Природа та природні ресурси Донбасу» (в 2 ч.), «Мистецтво Донбасу» (2 вип.), «Греки Приазов'я», «Козацтво Донеччини» та ін. Про заходи, які проводить бібліотека, широко інформують телебачення, радіо, преса - вітчизняна і закордонна.

Допомагає вижити ДОУНБ у цей скрутний час відділ маркетингу, розширюються платні послуги (понад тридцять), а це дає прибуток. Окрім того, організовано «Благодійний фонд «Бібліотека» з метою залучення місцевих спонсорів, активно здійснюється пошук установ, спроможних виділити гранти (Міжнародний фонд «Відродження» - 16000\$ по 4 проєктах, «Українська правнича фундація» - 3000 \$, фонд «Євразія» - 16240 \$). Бібліотека в основному комп'ютеризована завдяки спонсорам.

Налагоджуємо міжнародні зв'язки. Досвід зарубіжних бібліотек вивчали наші фахівці в Німеччині, Польщі, Болгарії, Бельгії, США.

ДОУНБ за останні три роки провела дві міжнародні науково-практичні конференції. Її працівники докладають чимало зусиль, шукаючи шляхи, щоб зберегти фонди, забезпечити духовні запити читачів.